

Формування громадянських цінностей студентів закладів вищої освіти США**Шаранова Юлія Володимирівна¹***Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, Київ, Україна*E-mail: julia-sha@ukr.netORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-7971-446>

Researcher ID I-9205-2017

Значущим для теорії і практики вищої школи України постає досвід США, де у закладах вищої освіти студентів готують до свідомої громадської активності та самостійної відповідальної діяльності на благо громади та суспільства загалом. Звернення до американського освітнього досвіду зумовлено тим, що сьогодні США як правова держава є надійним гарантом індивідуальних прав і свобод, що забезпечується міцними традиціями громадянської освіти – запоруки виховання громадянських цінностей студентів. Водночас інтерес до вищої школи США зумовлений її високим авторитетом у світовому освітньому середовищі, її відомою демократичною спрямованістю та постійним змістово-методичним удосконаленням. У США підготовка випускників до їхнього суспільного життя як відповідальних громадян – членів певних громад і професіоналів у суспільстві – історично була обов'язком вищої освіти.

Метою статті є висвітлення особливостей освітнього процесу під час загальної підготовки на бакалавраті у вищій школі США, які сприяють формуванню громадянських цінностей студентів. Наголошено, що педагогічний досвід США, де у закладах вищої освіти студентів готують до свідомої громадської активності та самостійної відповідальної діяльності на благо громади і суспільства загалом, є корисним для теорії і практики вищої школи України.

Методологія дослідження ґрунтується на аналізі науково-педагогічних джерел США й України з аналізованої проблеми з елементами індукції і дедукції для характеристики стану її розробленості у США; узагальненні організації різних видів навчання у вищій школі США, які забезпечують формування громадянських цінностей студентів.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що вперше в українській педагогічній науці узагальнено погляди американських учених на види навчання, а також громадянську залученість студентів у вищій школі США, що забезпечують формування громадянських цінностей.

З'ясовано, що сьогодні у вищій школі США громадянське навчання і виховання під час загальної підготовки студентів забезпечує їхню готовність до змістового і відповідального життя у взаємозалежному світі, що характеризується невизначеністю і швидкими змінами. Шляхом навчання лідерства та суспільно корисного служіння на основі діалогу і співпраці коледжі й університети США сприяють формуванню громадянських цінностей та соціальному й інтелектуальному розвитку студентів, які, виходячи із зони комфорту в зону контакту, спроможні ефективно взаємодіяти у різних ситуаціях.

Ключові слова: громадянські цінності, навчання суспільно корисного служіння, навчання лідерства, мультикультурне виховання, громадянська залученість, заклад вищої освіти США, загальна підготовка, студенти бакалаврату.

Вступ. Сьогодні в Україні відбувається реформування та модернізація вищої освіти відповідно до міжнародних тенденцій розвитку освіти, потреб українського суспільства та вимог ринку праці щодо підготовки конкурентоспроможних, відповідальних фахівців. Це передбачає необхідність пошуку нових шляхів підвищення рівня якості освітніх послуг, забезпечення зв'язку вищої освіти з розвитком демократичного громадянського суспільства та залучення майбутніх фахівців до активної громадської діяльності. За таких умов постає актуальна проблема критичного вивчення накопиченого зарубіжного досвіду з громадянського виховання, пошуку шляхів і способів його використання у системі вищої освіти України. Зокрема корисним для теорії і практики вищої школи України постає досвід США, де у закладах вищої освіти студентів готують до свідомої громадської активності та самостійної відповідальної діяльності на благо громади та суспільства загалом. Звернення до американського освітнього досвіду також пояснюємо тим, що саме США як могутня правова держава є надійним гарантом індивідуальних

¹ здобувачка ступеня «доктор філософії» Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, викладач кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

прав і свобод, що забезпечується міцними традиціями громадянської освіти – запоруки формування громадянських цінностей студентів. Водночас інтерес до вищої школи США зумовлений її високим авторитетом у світовому освітньому середовищі, її відомою демократичною спрямованістю та постійним змістово-методичним удосконаленням. До того ж, у США підготовка випускників до їхнього суспільного життя як відповідальних громадян – членів певних громад і професіоналів у суспільстві – історично була обов'язком вищої освіти.

Особливості навчання і виховання у закладах освіти США є предметом наукових розвідок нирядузки українських науковців. Зокрема, принципи американської філософії освіти досліджували: В. Громовий, Т. Кошманова, О. Мисечко, О. Мілова та ін. Питання професійної підготовки майбутніх фахівців у системі вищої освіти США вивчали: Н. Гуляева, О. Кобрій, Т. Кучай, І. Литовченко, О. Локшина, Н. Мукан та ін.

Проблематику громадської освіти та організаційні аспекти поєднання освітньо-пізнавальної та громадської діяльності студентів у вищій школі США висвітлювали О. Зарва, О. Кін, О. Клонцак, С. Федоренко та ін.

Аналіз науково-педагогічних джерел з проблеми дослідження уможливив виявлення суперечностей між: суспільною потребою у підготовці фахівців з високим рівнем розвитку громадянських цінностей та якістю організації освітнього процесу в закладах вищої освіти; сучасними вимогами до інтегрування освітнього процесу із суспільно значущою діяльністю студентів та недостатнім представленням інструментарію його забезпечення; наявним зарубіжним педагогічним досвідом організації навчання студентів у процесі виконання суспільно значущої діяльності та недостатнім його вивченням й адаптацією в освітньому середовищі України.

Отже, здійснений аналіз результатів наукових розвідок українських та американських учених та виявлені суперечності засвідчують недостатність висвітлення аналізованої нами наукової проблеми у вітчизняних наукових працях, що й зорієнтувало нас у напрямі написання цієї статті.

Мета та завдання дослідження. *Мета статті* – висвітлити особливості освітнього процесу під час загальної підготовки на бакалавраті у вищій школі США, які сприяють формуванню громадянських цінностей студентів. Реалізація цієї мети передбачає розв'язання таких *завдань*: вивчити й узагальнити погляди американських педагогів на проблему громадянських цінностей студентів; окреслити результати навчання з громадської залученості американських студентів у процесі загальної підготовки на бакалавраті; розглянути педагогічний потенціал навчання лідерства та навчання суспільно корисного служіння у формуванні громадянських цінностей студентів у вищій школі США.

Методи та матеріали дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано такі теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення науково-педагогічних джерел з досліджуваної проблеми, з елементами індукції і дедукції для характеристики стану її розробленості у США.

Результати дослідження, обговорення результатів. Американські освітяни переконані (Astin, 1997; Flanagan, Sherrrod, 1998; Hart, Fegley, 1995; Youniss, Yates, 1997), що навчання і виховання у закладі вищої освіти змінює цінності, цілі та погляди студентів. Незважаючи на плюралізм американських цінностей, є низка громадянських цінностей, формуванню яких, на думку педагогів США (Ehrlich, 2000; Youniss, Yates, 1997), коледжі й університети мають приділяти значну увагу, якщо вони ставлять за мету виховати активних та відповідальних громадян. Ці цінності включають повагу та толерантність до інших людей та різних способів і стилів життя, шанування громадянських свобод та інших ключових елементів демократії в США, а також зацікавленість у державній політиці та сприянні позитивним соціальним змінам. Тому сьогодні американські педагоги звертаються до переосмислення філософії та цілей освіти для виховання відповідальних громадян-лідерів, які будуть заохочувати безперервну освіту та розвиток колективного потенціалу для демократичного і процвітаючого суспільства.

Слід зазначити, що Науково-дослідницький інститут з проблем вищої освіти в США (Higher Education Research Institute) включає громадянські цінності (наприклад, допомога іншим, сприяння расовій згуртованості тощо) як частину рекомендованих результатів навчання й особистісного розвитку студентів, що потім підлягає аналізу й оцінці в його рейтингах американських закладів вищої освіти. Наприклад, Департамент вищої освіти штату Массачусетс виокремлює сім основних цінностей, які є результатами навчання й особистісного розвитку студентів та які відповідно підлягають оцінюванню:

- 1) емпатія (Empathy);

- 2) широта світогляду / неупередженість (Open-mindedness);
- 3) здатність до ведення перемовин щодо громадських питань (Civic Negotiation);
- 4) шанобливе і толерантне ставлення до різноманіття у світі (Diversity);
- 5) людська гідність (Human Dignity);
- 6) соціальна справедливість (Social Justice);
- 7) громадське благо (Public Good) (Massachusetts Department of Higher Education, 2016).

Професор у сфері навчання лідерства (Education Leadership) Вашингтонського університету (м. Сіетл, США) Дж. Лотт, вивчаючи сформованість громадянських цінностей американських студентів, зазначає, що освітній процес у коледжі значною мірою сприяє розвитку громадянської активності молодих людей (Lott, 2013: 2). Студентів зі сформованими громадянськими цінностями, на переконання дослідника, вирізняються активною громадянською позицією, осмисленою філософією життя та лідерськими навичками (Lott, 2013: 2-3).

Як стверджує Дж. Лотт, на формування громадянських цінностей студентів позитивно впливають навчальні курси з культурного різноманіття (diversity courses) та мультикультурне виховання (diversity cocurricular activities). Це також забезпечує взаємний обмін соціокультурним досвідом і надає гармонійності відносинам між представниками різних культур. Американський педагог зазначає, що навчання суспільно корисного служіння і суспільно значуща діяльність на користь своєї громади, зокрема волонтерство, та участь у студентському самоврядуванні також пов'язані з більш високими показниками сформованості громадянських цінностей студентів (Lott, 2013: 13).

Вивчаючи досвід упровадження навчання суспільно корисного служіння під час загальної підготовки на бакалавраті у вищій школі США, українська дослідниця С. Федоренко, зазначає, що цей вид навчання залучає студентів до активної участі в житті громади, сприяючи вихованню громадянських цінностей та надаючи змогу спостерігати за тим, як їхня діяльність змінює життя громади та їх самих. Водночас студенти вивчають потреби своєї громади, що позитивно впливає на їхню самоцінність та можливості власного впливу (Федоренко, 2015).

В американських коледжах та університетах навчання суспільно корисного служіння, базуючись на принципі активного залучення всіх студентів до виконання суспільно значущої діяльності та інтегруванні знань, ставить за мету: застосування на практиці здобутих знань; глибше розуміння демократичних засад у США; розвиток лідерства як інтегративної характеристики особистості та здатності студентів до співпраці з різними верствами населення; формування громадянськості (Федоренко, 2015).

Наголосимо, що з-поміж найважливіших складників освітнього процесу, які забезпечують успішне формування громадянських цінностей студентів, численні американські педагоги (Colby, Damon, 1992; Kuh, Douglas, Lund, Ramin-Gyurnek, 1994; Youniss, Yates, 1997) визначають програми навчання лідерства, які «спрямовують студентів на активні дії з позитивних соціокультурних перетворень» (A. Astin, H. Astin, 2000), та навчання суспільно корисного служіння, яке характеризується тривалою історією розвитку та набуло значного поширення в практиці американських закладів вищої освіти. Ці два види навчання, на переконання Е. Колбі й У. Деймона (Colby, Damon, 1992 : 125), можуть призводити до поступової трансформації громадянських цінностей і цілей молодої людини. Така трансформація може відбуватися лише у діяльності шляхом взаємодії з іншими та перегляду своїх цінностей та переконань (Colby, Beaumont, Stephens, 2003: 115). Так, студенти починають виконувати певну діяльність для досягнення тих чи тих цілей і поступово у процесі взаємодії із ситуацією та людьми в ній, цілі студентів можуть змінюватися. Наприклад, студенти спочатку вирішують взяти участь в освітній програмі з лідерства для того, щоб засвоїти необхідні для майбутнього професійного зростання навички, але потім несподівано у процесі розвитку лідерських навичок починають виконувати суспільно значущу діяльність, особливо якщо вони спілкуються з надихаючими та активними лідерами з громадянських питань.

Вивчаючи напрацювання відомого американського політолога Р. Броді щодо розвитку політичної активності молоді, колектив дослідників на чолі з Е. Колбі вказує на два типи участі в громадянській діяльності – споживацьку та функціональну (Colby, Beaumont, Stephens, 2003: 115). Під споживацькою участю розуміється участь у діяльності тієї чи тієї групи як самоціль, заради задоволення. Наприклад, клуб Сьєрра (<https://www.sierraclub.org/about-sierra-club>) – це громадська організація, яка пропонує не лише оздоровчі заходи та відпочинок на природі, а й проводить різноманітні політичні заходи щодо збереження довколишнього середовища. У США багато молодих людей приєднуються до цього клубу, щоб взяти участь в організованих ним походах та інших заходах відпочинку на свіжому повітрі. Це слугує

прикладом споживацької участі. Функціональною участю є залучення членів клубу Сьєрра до політичних дій зі збереження природних ресурсів задля досягнення спільної мети, що певним чином передбачає трансформацію цілей діяльності (Colby, Beaumont, Stephens, 2003; Ehrlich., 2003: 115).

Найпотужнішим у процесі трансформації цілей молоді американські освітяни (Flanagan, Sherrod, 1998; Hart, Fegley, 1995; Youniss, Yates, 1997) називають загальну підготовку на бакалавраті протягом перших двох років навчання у коледжі. Цей компонент американської вищої освіти спирається головним чином на інтереси та занепокоєння, з якими молоді люди приходять до коледжу. Загальна підготовка пропонує ефективні можливості морального та громадянського навчання і виховання у закладах вищої освіти, поєднуючи їх з інтересами, цінностями та цілями студентів-новачків, і згодом студентів залучають до набуття досвіду, який розширює їхні життєві цілі та зобов'язання (Ehrlich, 2000; Leskes, Miller, 2006).

Загальна підготовка на бакалавраті в закладах вищої освіти США забезпечує студентів знаннями і практичними навичками у сфері громадянської освіти, що слугують підґрунтям виховання відповідальної особистості (Leskes, Miller, 2006). Це значною мірою забезпечується громадянською залученістю, під якою розуміють діяльність, орієнтовану на покращення життя громади на основі застосування здобутих знань та сформованих цінностей, умінь, наявної мотивації задля досягнення поставлених цілей, та яка має особисте й суспільне значення, сприяючи особистому, громадському та/або суспільному добробуту (Ehrlich, 2000: vi).

На кінець другого року навчання у вищій школі США в студентів бакалаврату має бути сформована особиста та соціальна відповідальність, що передбачає:

- громадянську відповідальність та відповідно – дотримання певних громадянських зобов'язань;
- здатність висловлювати морально-етичні судження, яка загалом сприяє розвитку особистісного кодексу цінностей та вдосконалення моральної поведінки;
- міжкультурні знання та здатність до міжкультурної взаємодії, а також природну потребу в неперервному навчанні впродовж усього життя, яка одночасно проявляється в постійному пізнавальному процесі (Association of American Colleges and Universities, 2009).

Таким чином, вища освіта у США здатна допомогти студентам зрозуміти виклики сучасного світу та усвідомити своє місце в ньому, підготувати їх до інтегрованого застосування знань і вмінь для того, щоб відповідально брати участь у громадському та суспільному житті.

Висновки. Отже, сьогодні у вищій школі США громадянське навчання і виховання під час загальної підготовки студентів забезпечує їхню готовність до змістовного і відповідального життя у взаємозалежному світі, що характеризується невизначеністю і швидкими змінами. Шляхом навчання лідерства та суспільно корисного служіння на основі діалогу і співпраці коледжі й університети США сприяють формуванню громадянських цінностей та соціальному й інтелектуальному розвитку студентів, які, виходячи із зони комфорту в зону контакту, спроможні ефективно взаємодіяти у різних ситуаціях.

Перспективу подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у вивченні педагогічних технологій, які застосовуються американськими освітянами у процесі громадянської залученості студентів з метою формування в них громадянських цінностей.

Література

Федоренко С. В. Громадянська освіта як чинник формування гуманітарної культури студентів вищих навчальних закладів США. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2015. № 19. Р. 330–342.

Association of American Colleges and Universities. Liberal Education Outcomes: A Preliminary Report on Student Achievement in College. Washington, DC: Association of American Colleges and Universities, 2009. URL: http://archive.aacu.org/leap/pdfs/LEAP_Report_FINAL.pdf.

Astin A. W. Liberal education and democracy: The case for pragmatism. *Education and democracy: Re-imagining liberal learning in America*. New York: College Entrance Examination Board, 1997. Р. 207–223.

Astin A. W., Astin H. A. Leadership Reconsidered: Engaging Higher Education in Social Change. Battle Creek, MI: Kellogg Foundation Report, 2000. 106 p.

Colby A., Beaumont E., Stephens J., Ehrlich Th. Educating citizens: Preparing America's undergraduates for lives of moral and civic responsibility. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 2003. 352 p.

Colby A., Damon W. Some do care: Contemporary lives of moral commitment. New York: Free Press, 1992. 350 p.

Ehrlich T. Civic Responsibility and Higher Education. Westport, CT: Rowman & Littlefield Publishers (American Council on Education / Oryx Press Series on Higher Education), 2000. 448 p.

Flanagan C. A., Sherrod L. R. Youth political development: An introduction. *Journal of Social Issues*. 1998. № 54 (3). P. 447–456.

Hart D., Fegley S. Prosocial behavior and caring in adolescence: Relations to self-understanding and social judgment. *Child Development*. 1995. № 66 (5). P. 1346–1359.

Kuh G. D., Douglas K. B., Lund J. R., Ramin-Gyurnek J. Student learning outside the classroom: Transcending artificial boundaries (ASHE-ERIC Higher Education Report). Washington, DC: ASHE-ERIC, 1994. 146 p.

Leskes A., Miller R. Purposeful Pathways Achieving Critical Learning Outcomes. Washington, DC: Association of American Colleges and Universities, 2006. 70 p.

Lott J. Predictors of Civic Values: Understanding Student-Level and Institutional-Level Effects. *Journal of College Student Development*. 2013. № 54. P. 1–16. DOI: 10.1353/csd.2013.0002.

Massachusetts Department of Higher Education. Civic Values Rubric. Massachusetts University, 2016. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B5EyRIW5aG82OVNsZFR4OGtsdTA/view>.

Youniss J., Yates M. Community service and social responsibility in youth. Chicago: University of Chicago Press, 1997. 193 p.

Developing students' social values within the US higher education institutions

Sharanova Yuliia²

*Institute for Problems of Education National Academy
of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

The experience of the United States, where in higher education students are trained for conscious social activities and independent responsibility for the benefit of the community and society as a whole, seems to be significant for the theory and practice of higher education in Ukraine. The appeal to the American educational experience is due to the fact that today the United States as a state governed by the rule of law is a reliable guarantor of individual rights and freedoms, provided by strong traditions of civic education – the key to educating students' social values. At the same time, the interest in higher education in the United States is due to its high prestige within the world educational environment, its well-known democratic orientation and constant content and methodological improvement. In the United States, training graduates in adapting to their social life as responsible citizens-members of certain communities and professionals in society has historically been a duty of higher education.

The purpose of the article is to highlight the features of the educational process in the course of general education in the framework of undergraduate studies within the US higher education institutions, which contribute to the development of students' social values. It is noted that the pedagogical experience of the United States, where students are being trained in conscious social activities and independent responsible activities for the benefit of society in higher education institutions, is useful for the theory and practice of higher education in Ukraine.

The methodology of the research is based on the analysis of scholarly and pedagogical sources of the USA and Ukraine on the problem under study with the elements of induction and deduction to characterise the state of its development in the USA; the summarising of the organisation of various types of training in the US higher education institutions, which provide for the formation of students' social values.

The originality of the research lies in the fact that for the first time in the Ukrainian pedagogical science, the views of American scholars on the types of training, as well as the civic engagement of students in the U.S. higher education institutions which contribute to the development of their social values have been summarised.

It has been found out that today, in higher education in the United States, students' engagement into social activities during their general education ensures their readiness for a meaningful and responsible life in an interdependent world characterised by uncertainty and rapid changes. By teaching leadership and community service through dialogue and collaboration, the U.S. colleges and universities contribute to the development of students' social values, social and intellectual development of students who, moving from a comfort zone to a contact zone, are able to interact effectively within a variety of situations.

² Ph.D Student of The Institute of Educational Problems National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, teacher of the Department of Theory, Practice and Translation of the English Language at the National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

Keywords: social values, service learning, leadership training, multicultural education, social engagement, U.S. higher education institutions, general education, undergraduate students.

References

- Amonashvili, S.H.A. (1991). *Vospitaniye chelovechnosti. Psikhologicheskiye osnovy pedagogiki*. Association of American Colleges and Universities. (2009). *Liberal Education Outcomes: A Preliminary Report on Student Achievement in College*. Washington, DC: Association of American Colleges and Universities. Retrieved from http://archive.aacu.org/leap/pdfs/LEAP_Report_FINAL.pdf.
- Astin, A.W. (1997). Liberal education and democracy: The case for pragmatism. In R. Orrill (Ed.), *Education and democracy: Re-imagining liberal learning in America* (pp. 207–223). New York: College Entrance Examination Board.
- Astin, A.W., & Astin, H.A. (2000). *Leadership Reconsidered: Engaging Higher Education in Social Change*. Battle Creek, MI: Kellogg Foundation Report.
- Colby, A., Beaumont, E., Stephens, J., & Ehrlich, Th. (2003). *Educating citizens: Preparing America's undergraduates for lives of moral and civic responsibility*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Colby, A., & Damon, W. (1992). *Some do care: Contemporary lives of moral commitment*. New York: Free Press.
- Ehrlich, T. (2000). *Civic Responsibility and Higher Education*. Westport, CT: Rowman & Littlefield Publishers (American Council on Education/Oryx Press Series on Higher Education).
- Fedorenko, S. V. (2015). Hromadianska osvita yak chynnyk formuvannya humanitarnoi kultury studentiv vyshchych navchalnyh zakladiv SSHA [Civic education as a factor in shaping the liberal humanistic culture of students in the US higher education institutions]. *Theoretical and methodological problems of educating children and students*, 19, 330–342. [in Ukrainian].
- Flanagan, C. A., & Sherrod, L. R. (1998). Youth political development: An introduction. *Journal of Social Issues*, 54(3), 447–456.
- Hart, D., & Fegley, S. (1995). Prosocial behavior and caring in adolescence: Relations to self-understanding and social judgment. *Child Development*, 66(5), 1346–1359.
- Kuh, G.D., Douglas, K.B., Lund, J.R., & Ramin-Gyurnek, J. (1994). *Student learning outside the classroom: Transcending artificial boundaries (ASHE- ERIC Higher Education Report)*. Washington, DC: ASHE-ERIC.
- Leskes, A., & Miller, R. (2006). *Purposeful Pathways Achieving Critical Learning Outcomes*. Washington, DC: Association of American Colleges and Universities.
- Lott, J. (2013). Predictors of Civic Values: Understanding Student-Level and Institutional-Level Effects. *Journal of College Student Development*, 54, 1–16. DOI: 10.1353/csd.2013.0002.
- Massachusetts Department of Higher Education. (2016). *Civic Values Rubric*. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/0B5EyRIW5aG82OVNsZFR4OGtsdTA/view>.
- Youniss, J., & Yates, M. (1997). *Community service and social responsibility in youth*. Chicago: University of Chicago Press.

Accepted: December 01, 2020

